

ОЗБРОЄННЯ ТА СПЕЦАВТОТРАНСПОРТ

УДК 687.157

В.П. Бакал,
кандидат юридичних наук,
М.Є. Александров,
здобувач ДНДІ МВС України,
В.А. Дмитрук,
здобувач ДНДІ МВС України

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ РОЗВАНТАЖУВАЛЬНИХ СИСТЕМ БОЙОВОГО СПОРЯДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ХХ ст.

У статті проаналізовано історію розвитку розвантажувальних систем бойового спорядження військовослужбовців у ХХ столітті. Вивчені їх типи, конструкція, особливості створення та основні напрями вдосконалення.

Ключові слова: розвантажувальні системи, ремінно-плечові системи, розвантажувальні жилети, спорядження.

В статье проанализирована история развития разгрузочных систем боевого снаряжения военнослужащих в ХХ веке. Изучены их типы, конструкция, особенности создания и основные пути усовершенствования.

Ключевые слова: разгрузочные системы, ременно-плечевые системы, разгрузочные жилеты, снаряжение.

Paper analyzes the history of the development of military load-carried equipment systems in the twentieth century. We study their types, design, features of the creation and the main ways of their improvement.

Keywords: load-carried systems, load bearing equipment, load bearing vests, equipment.

Для успішного виконання поставлених завдань під час бойових операцій бійцю будь-якої військової спеціальності необхідно нести на собі повний бойовий комплект та інші види екіпірування. Для раціонального розміщення предметів бойового екіпірування на тілі військовослужбовця застосовують розвантажувальні системи – вироби швейної або шкіряно-галантарейної промисловості, які дозволяють розміщувати спорядження на різних ділянках тіла та забезпечують зручність використання екіпірування в бою. Питання розробки та вдосконалення розвантажувальних систем є актуальним в умовах політичної нестабільності у світі та військових конфліктів, які на сьогодні ведуться в багатьох “гарячих точках” планети. З метою проектування нових типів розвантажувальних систем доцільно розглянути історію їх виникнення та вдосконалення, а також основні сучасні концепції розвитку.

Метою статті є розгляд розвитку конструкцій розвантажувальних систем бойового спорядження військовослужбовців у ХХ столітті.

До середини ХХ століття в більшості армій світу для перенесення боєзапасу до особистої зброї, шанцевого інструменту, індивідуального запасу питної води та продовольчих пайків використовувалися ремінно-плечові системи (РПС), що склалися з поясного ремня та плечових ременів-лямок з можливістю регулювання. Подібні системи активно використовувалися із середини ХІХ ст. та були актуальними напередодні Другої світової війни. Наприклад, у Робітничо-селянській червоній армії (РСЧА) у 1941 році для носіння спорядження бійців різних спеціальностей використовувалася система із поясного ремня та плечових лямок [1]. Подібні ж системи використовувалися в інших країнах під час Другої світової війни. Однак такі системи мали суттєвий недолік: більшість елементів спорядження розміщувалася на поясі, що створювало навантаження на поперек та обмежувало рухомість. Плечові лямки, завдяки невеликій ширині, тиснули на плечі, що спричиняло швидку втомлюваність бійців та натирання. Деякі елементи спорядження, наприклад, мала піхотна лопата, фляга, гранатна сумка та сумка для сухарів у стрільців РСЧА розміщувалась позаду (рис. 1), що створювало незручність при носінні та використанні цих елементів. До того ж інші елементи спорядження (наприклад, протигазна сумка або сержантський планшет) використовувалися окремо від системи, носилися через плече та в бойових умовах носилися під РПС. Разом із перекинутими через плече шинеллю та плащ-наметом у скатці, це створювало додаткові незручності при користуванні РПС.

Також варто зауважити, що тодішні ремінно-плечові системи передбачали наявність певних конструктивних елементів для використання елементів спорядження разом із цією системою. Наприклад, парні підсумки для гвинтівки в Червоній армії та потрійні підсумки для карабінів у Вермахті мали на зворотному боці кільця, до яких за допомогою металевих гачків кріпилися плечові лямки РПС.

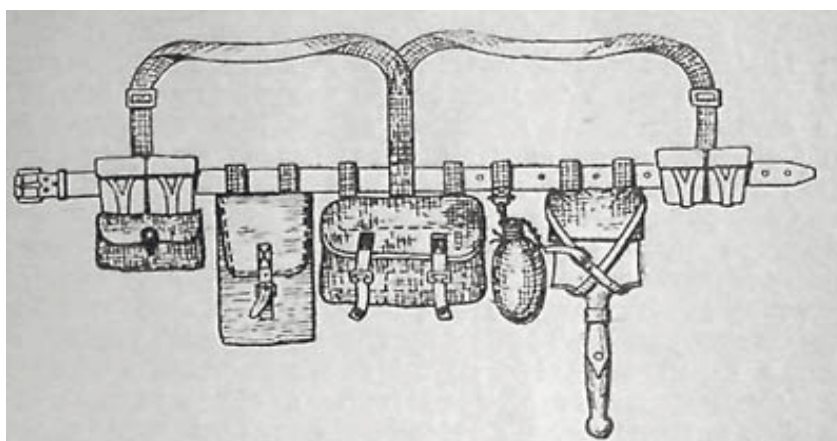

Рис. 1. Спорядження стрільця РСЧА, 1941 рік

Водночас у різних країнах почалися пошуки альтернативи ремінно-поясним системам. У 1942 році в парашутних частинах Італійської армії з'явилися жилети, на нагрудній та наспинній частині яких були розміщені кишені для магазинів під пістолет-кулемет BERETTA M1938A (рис. 2) [2]. Такий жилет мав ряд переваг

над ремінно-поясними системами. По-перше, навантаження рівномірно розподілялося по грудях та спині. По-друге, магазини пістолета-кулемета прикривали від куль життєво-важливі ділянки тіла (серце, грудну клітину, легені), що сприяло захисту військовослужбовця від поранень. По-третє, жилет можна було швидко перегорнути таким чином, щоб наспинні кишені опинилися на рівні грудей, тобто забезпечувався швидкий доступ до боєприпасів.

Рис 2. Італійський парашутист із жилетом з кишнями-підсумками для пістолета-кулемета BERETTA M1938A

У тому ж 1942 році розвантажувальна система, подібна до жилету, з'явилася у Великобританії. Полковник Ріверс-Макверсон на основі традиційного англійського шкіряного безрукавного жилета Jerkin створив розвантажувальний жилет Battle Jerkin [3]. Він виготовлявся з брезенту та мав великі нагрудні, бічні та задні накладні кишені (рис. 3). Перевагою цього жилета була велика ємність кишень, що дозволяла розміщувати боєприпаси до будь якого типу зброї, а також інше спеціальне спорядження. Наприклад, у нагрудних кишнях могли розміщуватися із однаковою зручністю магазини до пістолета-кулемета STEN або до кулемета BREN, тож Battle Jerkin міг вільно використовуватися як автоматником, так і кулеметником.

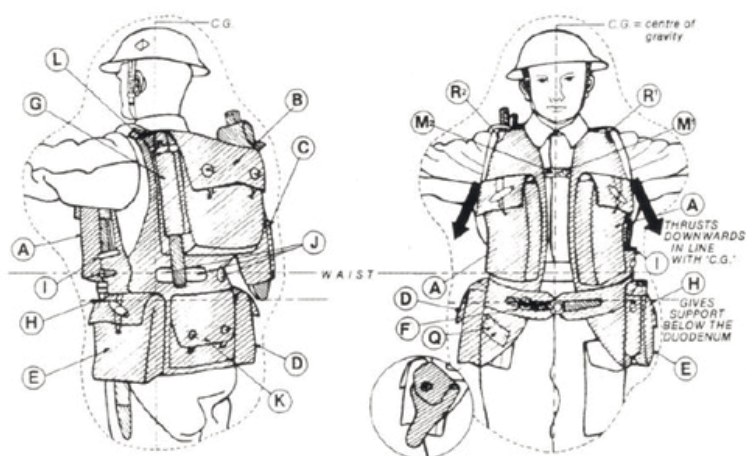

Рис 3. Розвантажувальний жилет Battle Jerkin, 1942 рік

Після завершення Другої світової війни розробники розвантажувальних систем зосередили свою увагу на пристосуванні спорядження військовослужбовця під нові зразки стрілецької зброї. Варто зазначити, що в більшості армій усе ж залишалися ремінно-плечові системи старої конструкції, натомість нові, прогресивні розвантажувальні системи розроблялися переважно для сил спеціальних операцій. Як приклад, можна навести рюкзак десантника РД-54, створений у СРСР для повітряно-десантних військ. Це була розвантажувальна система, що складалася з ранця з великим переднім відділенням та двома об'ємними бічними кишнями, а також плечових ременів, до яких кріпилися підсумки для магазинів автомата АК-47, гранатна сумка та чохол для лопати. Плечові ремені разом із підсумками комбінувалися із поясим ременем [4]. Рюкзак створювався спеціально для парашутистів, тому система плечових ременів РД-54 дозволяла регулювати його положення на тілі військовослужбовця: під час стрибка з парашутом рюкзак на спині переміщувався на лінію стегон, а в бойовому положенні підіймався на спину (рис. 4).

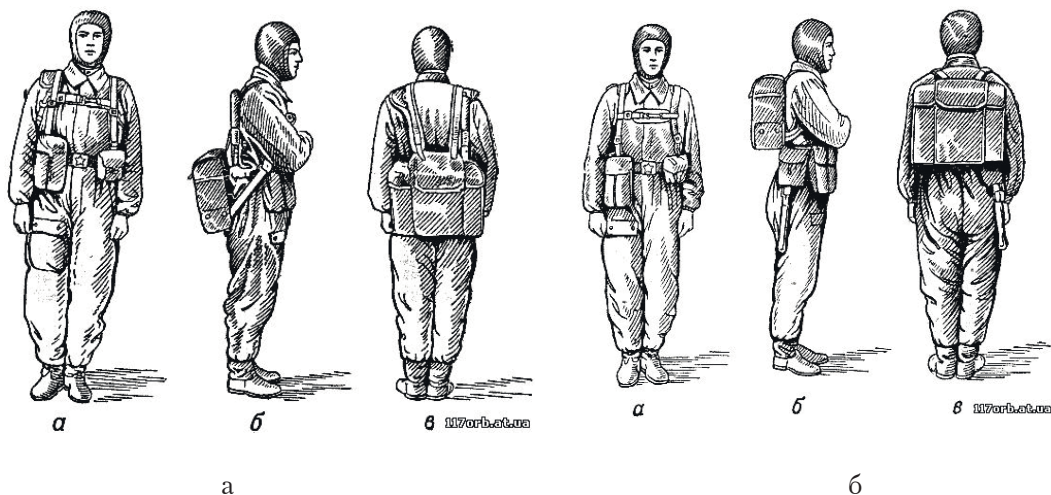

Рис. 4. Рюкзак РД-54: а) – в положенні для стрибка; б) – в бойовому положенні

Поява на озброєнні автоматів (штурмових гвинтівок) у другій половині 50-х років ХХ ст. змусила шукати оптимальне місце для розташування магазинів для цього типу зброї на спорядженні, адже довгий магазин (як правило, ємність магазинів – 20–30 патронів) на поясі знижував рухомість військовослужбовця та створював незручності при пересуванні повзком.

У кінці 50-х років у Китайській Народній Республіці, де на той час було налагоджено випуск автоматів “Тип-56” та самозарядних карабінів “Тип-56” – копій радянських АК-47 та СКС відповідно, були створені розвантажувальні системи “Тип-56” та “Тип-63” [5]. Вони склалися з плечових та бічних ременів та нагрудної деталі, до якої нашивалися кишені-підсумки для магазинів автомата або карабіну. “Тип 63” також містив по дві кишені для гранат. Магазины розміщувалися на рівні грудей та не ускладнювали рухів. Ці розвантажувальні системи стали широко відомими під час війни у В’єтнамі 1965 – 1973 рр., коли “Тип-56” та “Тип-63” разом із автоматами широко поставлялися Китаєм армії Північного В’єтнаму та Національного фронту визволення Південного В’єтнаму (рис. 5).

Рис. 5. Бійці Національного фронту визволення Південного В'єтнаму із розвантажувальними системами "Тип-56" (по центру) та "Тип-63" (справа)

На відміну від своїх супротивників, армія США продовжувала використовувати як спорядження ремінно-плечові системи. Під час війни у В'єтнамі американцями широко застосовувалася система MLCE (Modernized Load-Carrying Equipment). У цій системі широко використовувалися синтетичні матеріали замість брезенту, плечові ремені були розширені для зменшення тиску на плечі під вагою спорядження, рюкзак зміщено до попереку для створення оптимального балансу системи. Система MLCE також використовувалась в армії Ізраїля (Цахал), бійці якої використовували елементи цієї РПС для створення жилетів. Підсумки нашивалися на бронежилети M1952 та M-69, утворюючи таким чином системи індивідуального бронезахисту з елементами розміщення спорядження (рис. 6). Створення подібних систем в ізраїльській армії було також результатом зміни характеру бойових дій: від ведення повномасштабних бойових дій Шестиденної війни у 70-х роках Цахал перейшов до контрпартизанських акцій та боїв у місті. Бойова обстановка в цих умовах диктувала необхідність у більш зручному, ніж РПС розвантажувальному жилеті [6].

Рис. 6. Бійці ізраїльської армії у бронежилетах з елементами спорядження розвантажувальних систем

У Радянському союзі при польовій формі одягу тривалий час використовувалася ремінно-плечова система зі стандартним набором підсумків, фляги та малої піхотної лопати. Непрактичність цієї системи була виявлена в ході бойових дій в Афганістані (1979–1989). У перший же рік перебування Обмеженого контингенту виявилось, що для бойових дій у гірській місцевості в умовах антипартизанської боротьби необхідні більш зручні системи спорядження. Афганські моджахеди мали на озброєнні китайські розвантажувальні жилети “Тип-56” та ремінно-плечові системи парних підсумків. Відповідно, трофеями користувалися й радянські військовослужбовці. Промисловість СРСР не налагоджувала виробництво вітчизняних розвантажувальних систем аж до 1987 року, тож бійці в Афганістані виготовляли розвантажувальні жилети та системи в речових ремонтних майстернях частин (рис. 7). Наприклад, на жилет, пошитий із плащ-наметів, нашивалися штатні підсумки або кишені від рюкзака РД-54 [7]. Перевагою створення саморобних жилетів була можливість виготовити комплект під конкретну військову спеціальність (кулеметник, снайпер тощо), тоді як трофейні китайські розвантажувальні системи вмщали тільки магазини для автоматів Калашнікова різних модифікацій.

Рис. 7. Саморобні розвантажувальні системи часів війни в Афганістані 1979–1989 рр.: а) з підсумків рюкзака РД-54; б) зі штатних підсумків автоматів АК/АКМ

У 1987 році радянська промисловість налагодила випуск вітчизняних розвантажувальних систем. Першим був “Пояс-А”, котрий, як і його китайських аналог, містив три кишені для магазинів АК та чотири сумки для гранат. “Пояс-А” створювався з урахуванням побажань та бойового досвіду радянських бійців. Так, між кишенями для магазинів нашивалися еластичні тасьми для розміщення між ними реактивних освітлювальних патронів та інших пристроїв. Кишені для гранат розмістили одна над одною, що полегшувало доступ до них. У зв’язку із появою підствольних гранатометів до “Поясу-А” було виготовлено доповнення “Пояс-Б”, який містив 10 пострілів ВОГ-25 та кріпився до “Поясу-А” за допомогою лямок. У 1988 році на озброєння повітряно-десантних військ стала надходити “бойова викладка десантника” (БВД), це був жилет з кишенями для магазинів

АК, гранат та іншого спорядження на нагрудній та наспинній частинах (рис. 8). Обидві системи широко використовувались на заключному етапі війни в Афганістані (1988–89 рр.), під час бойових дій у “гарячих точках” СРСР та війни в Чеченській Республіці (1994–1996) [8].

Рис. 8 Радянські розвантажувальні системи: а) “Пояс А” та “Пояс Б”; б) бойова викладка десантника (БВД)

Майже для всіх розвантажувальних систем характерним недоліком було використання підсумків під конкретний тип стрілецької зброї, що робило незручним використання таких систем різними спеціальностями військовослужбовців. Створення ж розвантажувальних систем під окремі види зброї було б трудомістким та недоцільним. Саме тому на початку 90-х років у США була створена система Pouch Attachment Ladder System (PALS) – модульна система кріплення спорядження, яка дозволяла кріпити різне спорядження відповідно до спеціальності військовослужбовця. Для використання разом з PALS був прийнятий на озброєння США та країн НАТО комплект MOLLE (Modular Lightweight Load-carrying equipment) – комплект спорядження, що оздоблений системою PALS. Для кріплення елементів MOLLE використовуються спеціальні застібки-кліпси, що дозволяють регулювати висоту розміщення та ступінь вільності спорядження на PALS [9]. Елементи системи MOLLE можуть застосовуватися як у розвантажувальних жилетах, так і в ремінно-плечових системах.

Система MOLLE визначила концепцію розроблення розвантажувальних систем по всьому світу. Відповідно до цієї концепції здійснюється розробка розвантажувальних систем і в Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 823 “Про однострій поліцейських” затверджені описи та зразки розвантажувального жилета та розвантажувальної поясної системи з підсумками, що за конструкцією є ремінно-плечовою системою [10]. І жилет, і розвантажувальна поясна система мають платформи системи MOLLE для кріплення підсумків та іншого спорядження (рис. 9).

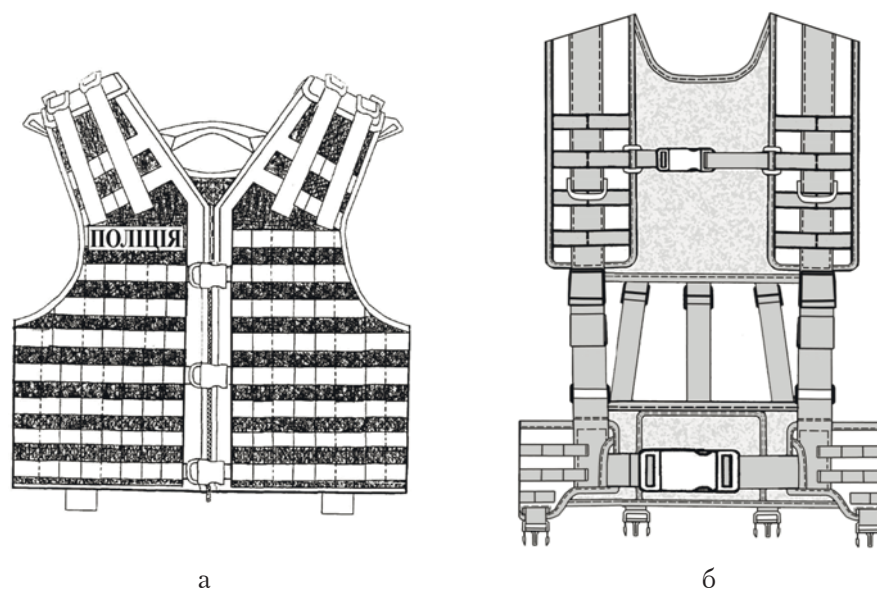

Рис. 9 Розвантажувальні системи Національної поліції України:
а) розвантажувальний жилет; б) розвантажувальна поясна система

Іншою складовою вдосконалення розвантажувальних систем на сучасному етапі є використання їх у комбінації із системами індивідуального бронезахисту. Наприклад, розвантажувальний жилет для аеромобільних військ Великобританії AERO Assault Plate Carrier, конструктивною особливістю якого є можливість застосування підсумків типу “Кенгуру”, в яких можна розміщувати магазини для різних видів стрілецького озброєння, а також засоби зв’язку (рис. 10). AERO Assault Plate Carrier дає змогу застосовувати всі види бронеплит, які широко використовуються в країнах НАТО. Крім того, жилет обладнаний системою швидкого скидання [11].

Рис. 10. Розвантажувальний жилет AERO Assault Plate Carrier із можливістю застосування елементів бронезахисту

Отже, розглянувши історію розвитку розвантажувальних систем, можна зробити такі висновки:

- основними видами розвантажувальних систем є ремінно-плечові системи та розвантажувальні жилети;
- розвиток розвантажувальних систем невід'ємно пов'язаний із удосконаленням стрілецької зброї, а також із характером бойових дій;
- на сучасному етапі розширюється асортимент розвантажувальних систем та спорядження до них за рахунок використання універсальних систем кріплення;
- для підвищення захисту військовослужбовців відбувається комбінація різних типів розвантажувальних систем із засобами індивідуального бронезахисту.

Вивчення історії та концепцій розвитку розвантажувальних систем сьогодні дозволяють розробити нові сучасні системи для структурних підрозділів Національної поліції України та Національної гвардії України, які виконують спеціальні завдання, у тому числі в умовах війни. Використання розвантажувальних жилетів та ремінно-плечових систем із універсальними системами кріплення розширює тактичні можливості окремого бійця та підрозділу в цілому, дозволяє розміщувати на розвантажувальних системах елементи спорядження до найсучаснішої вітчизняної та іноземної стрілецької зброї. В умовах Антитерористичної операції на Сході України під час бойових дій розвантажувальні системи, розроблені із урахуванням світового досвіду, дозволяють правильно розподіляти навантаження елементів спорядження на тіло військовослужбовця, підвищуючи боєздатність бійців. Використання сучасних розвантажувальних жилетів із можливістю розміщення елементів індивідуального бронезахисту підвищує захищеність бійців, що дозволяє у критичній ситуації врятувати їх життя та здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Инструкция по укладке, пригонке, сборке и надеванию походного снаряжения бойца пехоты Красной Армии Главное Интендантское Управление РККА Воениздат НКО СССР 1941г. – 45 с.
2. Jowett P. The Italian Army 1940-45 (3). Italy 1943-45. / P. Jowett. – Oxford: Osprey Publishing, 2001 – 48 p.
3. История снаряжения, Battle jerkin, Великобритания [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sputnik-gear.livejournal.com/2586.html>
4. РД-54. Рюкзак десантника [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.russianarms.ru/forum/index.php?topic=7481.0>
5. Разгрузочные системы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russianguns.ru/forum/index.php?topic=168.0>
6. Тактические разгрузочные системы армии Израиля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://army-news.ru/2014/08/takticheskie-razgruzochnye-sistemy-armii-izrailya/>
7. Сухолесский А.В. Спецназ ГРУ в Афганистане 1979 – 1989 / А.В. Сухолесский – Королев : – Издательство “Арктика 4Д”, 2005 – 124 с.
8. Армейский “лифчик” – история советской разгрузки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gunscity.ru/323-armejjskijj-lifchik-istorija-sovetskojj-razgruzki.html>
9. Несущая платформа MOLLE (PALS) и её варианты [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rus.1gb.ru/note/abmolle.htm>
10. Про однострій поліцейських : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 823 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-%D0%BF>
11. Aero Assault Basic Armor Carrier [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eagleindustries.com/products/detail.aspx?id=3087>

Отримано 22.11.2016

Рецензент Марченко О.С., к.т.н.